XVI kongres Association Internationale pour l'Histoire du Verre, Londyn, 7–13 września 2003 r.

Szesnasty międzynarodowy kongres AIHV był zorganizowany przez Angielski Komitet Narodowy AIHV. Wzięło w nim udział około 185 osób z 27 krajów. Delegacja polska liczyła 4 osoby. W jej skład wchodzili: dr Elżbieta Greiner-Wronowa (Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie), dr Jerzy Kunicki-Goldfinger (Instytut Chemii i Techniki Jądrowej w Warszawie), doc. dr hab. Teresa Stawiarska (Instytut Archeologii UMCS w Lublinie oraz Instytut Archeologii i Etnologii PAN w Warszawie) i dr Stefania Żelasko (Muzeum Karkonoskie w Jeleniej Górze).

Na miejsce spotkań przeznaczono sale Imperial College; kongresowi towarzyszyły już tradycyjnie zwiedzanie licznych galerii i kolekcji szkieł oraz spotkania w wyspecjalizowanych placówkach, jak np. w pracowniach konserwatorskich Victoria and Albert Museum oraz laboratoriach analitycznych.

Szeroki zakres tematyczny prezentowanych wystąpień obejmował historię i technologię szklarstwa od epoki brązu po okres nowożytny, głównie Europy i Bliskiego Wschodu. Odbyły się też dwa zebrania poświęcone sprawom organizacyjnym: posiedzenie Komitetu Wykonawczego, w którym uczestniczyli, oprócz członków Biura AIHV, przedstawiciele Komitetów Narodowych, oraz Zgromadzenie Ogólne Członków.

Obrady odbywały się równolegle w dwu aulach. Przedstawiono (i dyskutowano) 87 referatów w ponad 20 blokach tematycznych, w układzie niechronologicznym, co stanowiło znaczną niedogodność (referaty dotyczące tego samego okresu były niekiedy wygłaszane w tym samym czasie w różnych salach). Natomiast 43 postery prezentowano w trakcie dwu osobnych sesji.

Podobnie jak na ostatnich kongresach (w 1998 r. w Wenecji i Mediolanie oraz w 2001 r. w Nowym Jorku i Corning) wyraźnie wzrosła liczba referatów o tematyce archeometrycznej. Na kongresie londyńskim na 130 tematów (referatów i posterów) w ponad połowie wykorzystano wyniki badań analitycznych.

http://rcin.org.pl

Zagadnieniom metodycznym dotyczącym archeometrii poświęconych było kilka wystąpień. Studium porównawcze metod interpretacji wyników analiz przeprowadzili M. Baxter, H. Cool i C. Jackson (*The statistical analysis of glass compositional data revisited*). Szersze problemy metodologiczne dotyczące klasyfikacji źródeł wiążących się ze szklarstwem, m.in. pozostałości produkcyjnych, prezentowali M. Mendera, F. Fenzi, M. Galgani, E. Giannichedda, P. Guerriero, S. Lerma, B. Messiga, M. Riccardi, P. Vigato (*Archaeology of medieval and renaissance glass production in Liguria and Tuscany [Italy]: characterisation and classification of production indicators. Problematic, methodology, examples*), nowe metody analityczne — K. Dietrich, M. Schreiner, B. Czurda-Ruth, F. Krinzinger (*Scientific investigation on ancient glass findings from Ephesos — EDXRF, LA-ICP MS and REM/EDS*), a „polowe" metody badań fizykochemicznych szkieł — I. Nakai, A. Hokura, T. Sawada, Y. Shindo (*On-the-field analysis of chemical composition in Islamic glasses by utilizing a new portable X-ray fluorescence spectrometer at an excavation site in Egypt*).

Coraz szerzej wykonywane są analizy izotopowe szkieł (badane są głównie zawartości izotopów ołowiu i strontu). Między innymi na ich podstawie są wydzielane typy szkieł i dokonywane próby określenia pochodzenia surowców. Charakterystykę szkieł późnoantycznych europejskich (IV–VI w.), która została oparta na wynikach takich badań, prezentowali I. Freestone, S. Wolf i M. Thirlwall (*The production of HIMT glass — elemental and isotopic evidence*).

Badania eksperymentalne nad „leśnymi" szkłami potasowymi, produkowanymi od IX do XIX w., przedstawił W. Stern (*Potassium-calcium ["K-Ca"] glass [wood-ash] potash glass: chemical data of 18th century shards and of experimentally produced glass*).

Przedstawiono, ostatnio prowadzone, wielkie międzynarodowe projekty badawcze. Niektóre z nich obejmują duże odcinki czasowe i dość rozległe obszary, np. projekt, który prezentowała M. Diani (*Le projet européen „Glassway. Le verre de l'antiquité au contemporain" [Méditerranéen Occidental]*). W grupie tej mieszczą się też projekty interdyscyplinarne, np. dotyczące leśnego hutnictwa średniowiecznego w środkowych Niemczech i w Anglii, do których realizacji wykorzystano w szerokim zakresie metody archeomagnetyczne. Mówili o nich: U. Recker (*High medieval glass production in the Central German Low Mountain Ranges*) oraz C. Welch i P. Linford (*Archaeomagnetic dating of medieval and Tudor glassmaking sites in Staffordshire, England*).

Referowane na kongresie tematy badawcze będą dalej omawiane w układzie chronologicznym, w niektórych przypadkach w blokach tematycznych.

Epoka brązu i wczesna epoka żelaza

Kilka szczególnie istotnych tematów dotyczyło Egiptu i świata egejskiego. Badania M. Tite'a, Y. Maniatis i M. Panagiotaki (*Raw materials used to produce Aegean Bronze Age glass and related vitreous materials*) wykazały, że fajans był pierwszym materiałem, którego produkcja zaczyna się zarówno na Bliskim Wschodzie i w Egipcie, jak też w Egei w III tys. p.n.e. W II tys. pojawił się tzw. egipski błękit (EB), zaś szkłopodobny fajans i szkło — około 1500 r. p.n.e. Wszystkie cztery materiały były prawdopodobnie produkowane również w Egei. Wcześniej R.H. Brill uznawał, że kobaltowe i miedzią barwione szkła były importowane z Egiptu w postaci bloków surowego szkła. Obecne badania mają wyjaśnić, czy owe surowe szkła użyte do produkcji fajansu, EB i szkłopodobnego fajansu były importowane, czy wytwarzane lokalnie. Wykonane już analizy sugerują, że fajans i EB były produkowane wcześniej na Krecie z użyciem popiołu miejscowych roślin bogatych w potas, w późniejszym okresie EB i szkłopodobny fajans wytapiano tam, wykorzystując rośliny bogate w sód oraz sodę pochodzenia mineralnego.

M. Panagiotaki, G. Chatzi-Spiliopoulou, E. Mangou, Y. Maniatis, M. Tite, (*A Bronze Age glass workshop at the Mycenean citadel of Tiryns, in Greece*) omówili pozostałości warsztatu z Tirynsu z epoki mykeńskiej, gdzie znaleziono pałeczki szklane, półprodukty paciorków, plakietek i guzków. Wyniki analiz wskazują, że przedmioty te wykonane były ze szkła popiołowego, barwionego kobaltem i miedzią, z dodatkiem antymonu. Również A. Shortland (*The raw materials of*

http://rcin.org.pl

early glasses: the implications of new LA-ICPMS analyses) przedstawił próbę identyfikacji surowców użytych do wytopu 300 szkieł z Bliskiego Wschodu i Egiptu z połowy II tys. p.n.e.

Pozostałe wystąpienia dotyczyły węższej problematyki: K. Ikeda (*Study of core-formed glass vessels produced in the 18th dynasty*) mówiła o wczesnych naczyniach egipskich, a G. Nightingale (*The mycenaean glass warriors*) o szklanych inkrustacjach części mykeńskiego uzbrojenia.

Protohistorycznym szkłom z obszaru Italii poświęcili referat I. Angelini, G. Artioli, P. Bellintani, V. Diella, A. Polla (*Protohistoric vitreous materials of Italy: from early faience to final bronze age glasses*). Stanowił on kontynuację dyskusji nad wczesnymi szkłopodobnymi materiałami oraz szkłem właściwym. Na podstawie wyników analiz okazów z wczesnej, środkowej i późnej epoki brązu stwierdzono, że dla badanego regionu charakterystyczne są szkła niskomagnezowo-wysokopotasowe (LMHK), typowe dla europejskiej epoki brązu, podczas gdy wysokomagnezowe (HMG) — nawiązują do szkieł bliskowschodnich.

Część wystąpień dotyczyła Iraku i Iranu. Na podstawie analizy porównawczej szkieł z XIII–VII w. p.n.e. z Hasanlu w Iranie i innych szkieł ze stanowisk bliskowschodnich i mezopotamskich, C. Stapleton (*Comparison of glass from 9th century BC Hasanlu, Iran to other early Mesopotamian and Near Eastern glass*) nie wykluczył istnienia lokalnej produkcji szkieł popiołowych w Hasanlu. W. Reade, I. Freestone, S.J. Simpson (*The composition of Iron Age glass from the assyrian capital Nimrud, in modern Iraq*) wydzielają 4 grupy szkieł produkowanych w stolicy Asyrii, zarówno popiołowych, jak sodowych. Te ostatnie, barwione kobaltem, wykazują podobieństwa do egipskich „niebieskich" szkieł (EB). Uważają, że dla szklarzy z Mezopotamii od epoki brązu po okres islamski źródłem alkaliów był popiół roślin. Elementy „pierwotnej" mozaiki, barwione miedzią, z IX–VII w. p.n.e. z kilku rejonów (m.in. z Azji zachodniej, Jerozolimy i Nimrud) przedstawiła M. Spaer (*The Iron Age glass rosette inlays reconsidered*).

Okres późnoklasyczny i hellenistyczny (do I w. p.n.e.)

Th. Rehren, L. Spencer, P. Triantafyllidis (*Primary glass production at hellenistic Rhodes*) prezentowali badania pozostałości produkcji warsztatu na Rodos. Badania fizykochemiczne szkieł potwierdziły możliwość wytopu na miejscu szkieł z surowców podstawowych, a więc działanie warsztatu „prymarnego". Warsztat szklarski z 1 poł. I w. p.n.e. w Jerozolimie omówiła Y. Israeli (*What was produced in the 1st century B.C. glass workshop in ancient Jeruzalem?*), zaś najwcześniejsze bezbarwne naczynia szklane, odsłonięte pod mauzoleum w Halikarnasie, w dobrze datowanym na 1 poł. IV w. grobie — D. Ignatiadou (*Colourless glass vessels from the Mausoleum at Halikarnassus*).

Nowe znaleziska naczyń szklanych z różnych stanowisk z Bliskiego Wschodu przedstawili M. O'Hea (*Late hellenistic glass in the Levant — civilian and military sites*) oraz R. Jackson-Tal (*Recent discoveries of hellenistic glass vessels and objects from Israel — a preliminary study*), naszyjniki z Egiptu — S. Auth (*Mosaic glass necklaces from Ptolemaic Egypt: Gifts for deities and the deceased*), grecko-fenicko-kartagińskie ozdoby — T. Carrera Rossell (*Pendentifs en verre sur noyau. Nouvelle contribution*). Refleksjami na temat najbardziej twórczego okresu szklarstwa antycznego, kontynuacji i zmian technologicznych podzielił się D. Grose (*Continuity and discontinuity: the hellenistic and early roman glass industries*).

Okres rzymski

Podobnie jak w przypadku kilku poprzednich kongresów wiele wystąpień dotyczyło szklarstwa okresu rzymskiego. W ostatnich latach badacze szklarstwa tego okresu szczególnie wiele uwagi poświęcili warsztatom „prymarnym", w których wytapiano szkło z surowców podstawowych, a także pochodzeniu tych surowców i handlowi surowym szkłem.

Jeden z istotniejszych referatów — M.-D. Nenny, M. Picona, V. Thirion-Merle, M. Vichy (*Ateliers primaires du Wadi Natrun [Egypte]: nouvelles découvertes*) poświęcony był nowym badaniom (z 2002 r.) szklarskich stanowisk wytwórczych położonych koło wcześniej eksplorowane-

http://rcin.org.pl

go centrum w Wadi Natrun w Egipcie. Odkryto tam następne piece, tygle i inne pozostałości produkcji, miejsca poboru piasku. Wytapiano tam masę szklaną na bazie lokalnej sody, niemal pozbawionej domieszek potasu. Wyróżniono 6 typów chemicznych szkieł; większość z nich charakteryzuje wysoka zawartość Na_2O (przy niskiej zawartości MgO, Al_2O_3 i stosunkowo znacznej Fe_2O_3).

Badania kilku greckich autorów: D. Ignatiadou, E. Dotsika, A. Kouras, Y. Maniatis (*Nitrum Chalestricum. The natron of Macedonia*) pozwoliły na identyfikację innego centrum wydobycia natronu — w południowej Macedonii, nad jeziorem Pikrolimnii, odpowiadającym zapewne antycznemu jezioru Chalestra. Było to prawdopodobnie miejsce eksploatacji „nitrum Chalestricum", wymieniane przez Pliniusza Starszego w księdze XXXI *Historii naturalnej*. Analiza pobranych próbek współczesnych osadów z jeziora wykazała, iż jest to natron; takich jezior sodowych jest w Macedonii więcej.

Dwa wystąpienia poświęcone były pochodzeniu szkieł bezbarwnych odbarwianych antymonem; ich podstawę stanowiły nowe znaleziska surowego szkła. Ładunek statku z III w. n.e., zatopionego koło Embiez na południu Francji, składał się m.in. z licznych bloków doskonale bezbarwnego szkła (wagi około 10 kg) oraz naczyń z podobnego szkła: D. Foy, M. Jezegou (*Importations de verre en Méditerranée au III siècle: la cargaison de l'épave Ouest Embiez I [sud de la France]*). Analityczne badania porównawcze M. Picona, D. Foy, M. Vichy, V. Thirion (*Verres antiques incolores: une composition particulière décolorée à l'antimoine*) pozwoliły na wysunięcie przypuszczenia o wykorzystaniu owych brył w niektórych warsztatach zachodnioeuropejskich.

Kilku autorów prezentowało badania nad technikami formowania wczesnorzymskich wyrobów: naczyń wydmuchiwanych w formie — C. Lighfoot (*Anomalies among early mould-blown glass vessels*), aleksandryjskich mozaikowych plakietek — D. Hulet (*An examination of mozaic glass inlay plaques containing representative imagery*), czarek żeberkowanych — M. Taylor, D. Hill (*Roman ribbed bowls and their manufacture*).

Osobno omówiono wczesnorzymskie warsztaty szklarskie i emalierskie w prowincjach zachodnich i północnych: w Reims — H. Cabart (*Existait-il un atelier de verriers gallo-romains à la fin du 1er siècle à Reims [Marne]?*), w Castleford — J. Bayley (*Roman enamel and enamelling: new finds from Castleford, Yorkshire*), w Auerberg w Recji — A. Rotloff (*Early roman glass finds from Auerberg near Schongau, Southern Germany*).

Jedno z bardziej interesujących wystąpień — H. Amrein, A.-B. Follmann-Schulz, A. Rottloff (*Functional types of roman glass furnaces: state of research and a lot of unsolved questions*) poświęcone było funkconalnej analizie pieców z I–IV w., na ogół bardzo źle zachowanych. Brak pieców do wytopu szkła w rejonach zachodnich i północnych Cesarstwa, zdaniem autorek, świadczy o tym, że istniały tam jedynie pracownie „wtórne", w których nie wytapiano szkła z surowców pierwotnych, a jedynie wykorzystywano surowe szkło.

Typologię wyrobów z określonego regionu bądź niektóre typy szkieł (w tym część zbadanych fizykochemicznie) prezentowało kilku autorów: I. Lazar (*Roman glass in Slovenia — principal forms*); T. Stawiarska (*Roman period glass beakers with thread decoration [E 188-192] from Poland. Technological examination*); H. Cool, M. Baxter (*Cups for gentelmen*); K. Wight (*The image of Fortuna on mythological beakers*). Rzymskie „czarne" szkło z prowincji zachodnich opracowali P. Cosyns, F. Hanut (*Roman black glass in Belgium*), a paciorki szklane z terenu Belgii: P. Cosyns, E. Warmenbol, J. Bourgeois, P. Degryse (*Pre-roman and roman glass beads in Belgium*).

Omawiano znaleziska szkła (w większości został zbadany ich skład) z poszczególnych stanowisk: Egiptu (oaza Fayum) — F. Silvano (*Glass finds from Medinat Madi, Egypt*) oraz portu Akaba nad Morzem Czerwonym — J. Jones (*Early fourth century glass from a possible church at the roman port of Aila on the Red Sea*); Jordanii (Petra) — D. Keller (*Functional and social context of late roman glass from Petra [Jordan]*); Italii (wczesnorzymskie z Pompejów i okolic) — C. Ziviello, V. Arveiller-Dulong (*Quelques verres taillés ou gravés des collections du Musée Archéologique National de Naples*); Pawii — M. Diani (*Mobilier funéraire avec coupe en verre de la nécropole de Dorno-cascina Grande [Pavia]*); Rzymu (pospolite szkło z 50–120 r. n.e.) — B. Poulsen (*The*

http://rcin.org.pl

glass from the temple of Castor and Pollux in the Forum Romanum); północnej Italii z I–IV w. — R. Arletti, N. Giordani, G. Sabatino, R. Tarpini, G. Vezzalini (*Archaeometrical analysis of ancient glass from western Emilia Romagna [Italy] belonging to the imperial age*).

F. Tartari (*Découverte de verre dans une „villa romana" en Asparagium*) prezentował szkła z Dalmacji z III–IV w., B. Demierre (*Le verre romain d'Erétrie, Eubée*) — z Eubei, a J.-M. Coll Riera (*A fourth century assemblage of glass from the Roman villa of Can Palau [Barcelona, Spain]*) — późnorzymskie z Barcelony. Znaleziska z obozu w Brytanii omówiła J. Price (*Glass from the fort at Hod Hill and other mid-1st century hill-top sites in Southern England*), zaś materiały z cmentarzyska galijskiego — P. Cosyns, T. Debruyne, M. Martens (*Roman glass from the south western necropolis of the vicus at Tienen, Belgium*).

Badania nad szkłami okresu partyjskiego i sasanidzkiego z Mezopotamii przedstawiła M. Negro Ponzi (*The glass typology and chronology in Mesopotamia in the Parthian and Sasanian period: a revision*), a nad szkłami sasanidzkimi z Niniwy — S.J. Simpson (*Sasanian glass from Ninevah [Northern Iraq]*).

Europa południowa i Bliski Wschód we wczesnym średniowieczu

B. Czurda-Ruth (*Glas aus Ephesos: Hanghaus 1 und justynianische Werkstätte auf der Agora*) zanalizowała pozostałości produkcyjne z warsztatu w Efezie. Wyniki badań znalezisk szkła z wczesnobizantyjskiego klasztoru koło Petry przedstawił J. Lindblom (*Chronological and economical aspects of glass lamps from the Finnish excavations at Jabal Harun near Petra*).

Ozdoby bizantyjskie z Grecji omówił A. Antonaras (*The use of glass in Byzantine jewellery. The evidence from Northern Greece [6th–15th AD]*).

S. Zecchin i M. Verità (*The origin of Venetian glassmaking through scientific investigation*) prezentowali badania nad pochodzeniem szklarstwa weneckiego. Wyniki analiz ponad 100 okazów wskazują na znaczne zróżnicowanie technologiczne szkieł z IV–XIV w. Autorzy próbowali zweryfikować dwie hipotezy: kontynuację szklarstwa rzymskiego (w odniesieniu do produkcji prostych wyrobów) i wpływy bliskowschodnie (w odniesieniu do bardziej luksusowych).

Szkłom z czasów wypraw krzyżowych z zamku Montfort w Palestynie poświęcone były trzy wystąpienia. D. Whitehouse (*Glass from the crusader castle at Montfort*) postawił pytanie o pochodzenie naczyń tam znalezionych: czy były one importowane z Europy, podobnie jak majolika, czy z lokalnych warsztatów, np. z pobliskiej Somelarii bądź z Akry. Szkło okienne z tego stanowiska omówili: T. Husband i L. Pilosi (*Window glass from Montfort Castle*), a M. Wypyski i L. Pilosi (*Preliminary compositional study of glass from Montfort Castle*) — ich skład chemiczny.

Szklarstwo islamskie

R. Pollak (*Imported luxury glass vessels at Ramla in the early Islamic period*) omówiła zabytki wczesnoislamskie z Ramli w Palestynie (m.in. lustry rzeźbione reliefowo), zapewne importowane z Fustat, zaś P. Baker (*Glass in early Islamic palaces: the new age of Solomon*) — szkła z Jerozolimy i Damaszku. R. Ward (*Big Mamluk buckets*) prezentował czternastowieczne okazy, m.in malowane i złocone, a N. Brosh (*Late Islamic glass finds from the Jewish Quarter of the Old City Jerusalem*) — późnoislamskie szkła z Jerozolimy.

Średniowieczne szklarstwo europejskie

Badania szkieł z domniemanego warsztatu przyklasztornego z VIII–IX w. z opactwa Whitby w Anglii prezentował S. Jennings (*Glass from recent and previous excavations in the area of Whitby Abbey, North Yorkshire, England*). Wczesnośredniowieczne paciorki szklane z Pragi czeskiej (190 okazów z IX–XI w.), których skład szkła był analizowany (30 analiz), opracowali: E. Černa, V. Hulínsky, K. Tomková, Z. Cilová (*Early medieval glass beads from Prague castle and its surrounding — typological and chemical classification of the finds*). Pozostałości warsztatu z północnych Czech, z 2 poł. XIII w., badane metodami fizykochemicznymi prezentowali Z. Cilová,

http://rcin.org.pl

E. Černa, V. Hulinsky (*Investigation of the ruins of medieval glasswork at Jilmova from the second half of 13th century A.D.*). Importowane szkła z XIII–XV w. z Brna przedstawiła H. Sedláčková (*Typology of imported medieval glass in Brno, Czech Republic*).

Azja Środkowa i Daleki Wschód (do XIV w.)

G. Ivanov (*Archaeological glass from Kuva, Uzbekistan*) omówił szkła z okresu od I w. p.n.e. do XIV w. n.e. z Kuwy. J. Lankton, I.-S. Lee, J. Allen (*Indonesian [Jatim] glass beads in early sixth century Korean tombs*) przeanalizowali paciorki z jednego ze stanowisk z Indonezji; Y. Shindo Takahashi (*The Islamic stained glass between 9th and 10th centuries*) — szkło witrażowe z Chin i Azji południowo-wschodniej. B. Borrell (*Multicoloured glass fragments found in Singapore*) przedstawiła szkła z domniemanego „wtórnego" warsztatu z XIII–XIV w. z Singapuru.

Façon de Venise

Udział szklarzy z Altare w rozwoju renesansowego szklarstwa europejskiego omówił A. Mallarini (*Les maîtres d'Altare dans l'histoire du verre européen [XVe–XVIIe siècle]*). Badania nad szklarstwem Niderlanów przedstawili: A. Gaba-van Dongen (*Showcase of desire: some social routes of Venetian-style glassware in the Netherlands during the 17th century*) oraz C. Fontaine (*La verrerie dans les anciens Pays-Bas: bilan des trouvailles achéologiques à Bruxelles [XIVe–XVIIe s.]*). Szkarstwo w stylu weneckiem w Angii było tematem wystąpienia H. Willmott (*Façon de Venise glass in England. Identification, provenience and directions for future research*), zaś w Hiszpanii — I. Domenech (*Evolution and popularisation of the Catalan Façon de Venise in the XVIIIth century*).

Dla polskich badaczy szczególnie interesujące jest odkrycie manuskryptu napisanego w Gdańsku w połowie XVII w., a odnalezionego stosunkowo niedawno w jednej z rzymskich bibliotek. Tekst ten, zawierający bogaty zbiór receptur stosowanych przez mistrzów weneckich, analizują M. Moretti, C. Salerno, S. Tommasi Ferroni (*The heritage of recipes exported by Venetian glass masters revealed in a manuscript written in Danzig 1645*).

Szkła okienne z różnych okresów

Szczególnie dużo uwagi poświęcono szkłom okiennym, których skład był zbadany metodami fizykochemicznymi. Barwne szkła witrażowe z terenu Szwajcarii z VII–X w. prezentowali S. Wolf, S. Trümpler i J. Goll (*Early medieval window glass from Switzerland — the technology and archaeometry of glass from Müstair [Gr] and Sous-le-Scex [Sion, Vs]*), K. Wedepohl (*Composition of Carolingian glass in Europe*) — skład chemiczny szkieł karolińskich, zaś S. Lagabrielle (*Le verre dans le vitrail: étude scientifique et technique de la collection de vitraux du musée de Cluny, Paris*) — studia nad witrażami z muzeum Cluny w Paryżu.

Skład chemiczny prostych, niezdobionych szkieł okiennych z XIII–XVII w. z Belgii omówili: O. Schalm, H. Wouters, K. Janssens (*Composition of 13th–17th century glass from non-figurative windows excavated in Belgium*), a szkła z Gandawy — P. Fredrickx, H. Wouters, D. Schryvers (*A fragment of red flashed glass from monastery „het Pand", Gent, Belgium*). Pozostałości różnorodnej wytwórczości szklarskiej rozwijanej na przestrzeni ponad 1000 lat, w tym pozostałości produkcji szkieł okiennych z Chester, opracowali I. Archibald i J. Henderson (*A site in Chester with evidence for glass making from 7th to 17th centuries*).

Druga połowa XVII–XIX w.

Okres ten nie mieści się w ramach chronologicznych tematyki poruszanej na łamach „Archeologii Polski". Z tego powodu nie omawiam tu kilkunastu referatów poświęconych głównie szklarstwu angielskiemu (i jego wpływom na szklarstwo europejskie), hiszpańskiemu i amerykańskiemu.

http://rcin.org.pl

W tej grupie referatów znalazła się też praca autorów polskich: J. Kunickiego-Goldfingera, A. Kasprzak, J. Kierzka (*Central European crystal glass of the first half of the 18th century*), którzy na podstawie badań składu chemicznego około 1400 okazów scharakteryzowali szkło kryształowe z 1 poł. XVIII w. z Europy środkowej.

Korozja i konserwacja szkieł

Badania nad konserwacją, także metody oceny stanu korozji, głównie szkieł okiennych, omawiało kilku autorów: C. Arcak (*The conservation of archaeological glass using silicone polymers*); S. Fearn (*Investigation of the corrosion of 17th/18th century Façon de Venice glasses using advanced surface analysis*); K. Eremin, B. Cobo del Arco (*Investigation of unstable 19th and 20th century Scottish glass*); J. Caen (*The conservation of two 17th century enamelled stained glass windows by J. DE AUMONT in the Abbey's Park in Leuven, Belgium [Flanders]*); M. Verità (*The stained windows of the Sainte Chapelle in Paris: investigations on the origin of the loss of the painted work*); S. Strobl (*Gain without loss? Stained glass restoration in 2003*).

Metody wykorzystywane do badań procesu korozji, przy zastosowaniu optycznego interferometru omówiła też polska badaczka E. Greiner-Wronowa (*Optical interferometer as a tool for testing glass corrosion*).

Prezentowane były również referaty poświęcone kolekcjonerstwu, imitacjom dawnych szkieł i metodom ich identyfikacji, interesującym wyrobom o nieokreślonej proweniencji i chronologii oraz szklarstwu współczesnemu i jego związkach z dawną wytwórczością. O tradycjach śląskiego szklarstwa oraz ich kontynuacji w pracach artystów polskich, głównie z Wrocławskiej Akademii Sztuk Pięknych, mówiła S. Jargstorf (*Silesian glass art — past and present*).

Sprawy administracyjne

Zebranie Komitetu Wykonawczego AIHV było poświęcone, jak zwykle, sprawozdaniom sekretarza generalnego i skarbnika, oraz wyborom nowych władz Association. Polski Komitet Narodowy na zebraniu tym reprezentowała dr Elżbieta Greiner-Wronowa. Członkowie Komitetu zaproponowali na stanowisko przewodniczącej dr Marie-Dominique Nennę (Francja), sekretarza generalnego — Jane Shadel Spillman (Stany Zjednoczone) i skarbnika — dr. Jana-Egberta Kuipersa (Holandia), a na członków Biura: prof. Iana Freestone'a (Wielka Brytania), dr. Davida Whitehouse'a (Stany Zjednoczone) i prof. Jennifer Price (Wielka Brytania). Wybrano też delegatów Zgromadzenia Ogólnego do Komitetu; zostali nimi dr Irwin Baumgartner (Szwajcaria), Danielle Caluwé (Belgia), dr Maria-Grazia Diani (Włochy), Sylvia Fünfschilling (Szwajcaria), Lisa Pilosi (Stany Zjednoczone), dr E. Marianne Stern (Holandia). Kandydatury te zaakceptowało Zgromadzenie Ogólne Członków.

Teresa Stawiarska

http://rcin.org.pl